

BOŻENA ŁUKASIK, AGNIESZKA TARGOŃSKA

Katedra Terenów Zieleni
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

SOŁACZ – ULUBIONE MIEJSCE WYPOCZYNKU DAWNYCH I WSPÓŁCZESNYCH POZNANIAKÓW

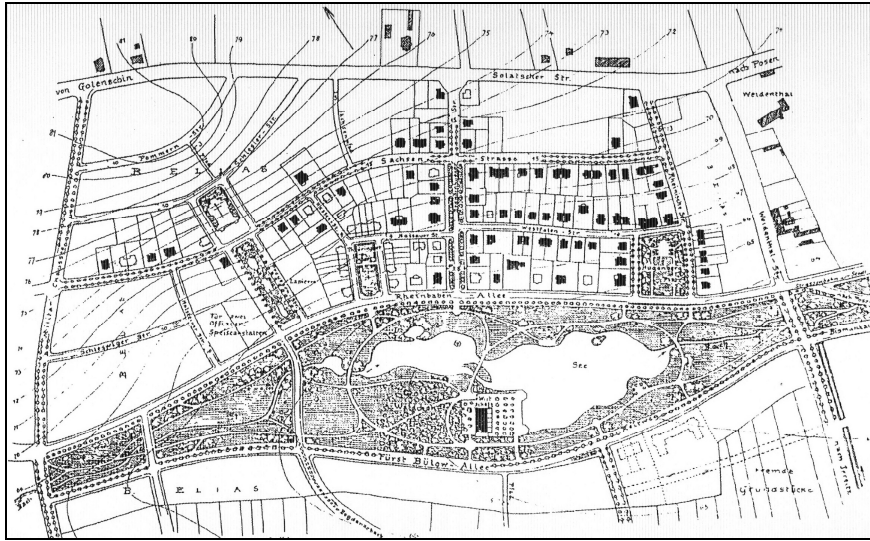
Streszczenie. Są takie miejsca na terenie miasta, które chętnie odwiedzają jego mieszkańcy, niezależnie od pory roku. Bywają tu zarówno ci, którzy mieszkają w pobliżu, jak i osoby z odległych dzielnic. Jednym z takich miejsc dla mieszkańców Poznania jest (już od stu lat) ogrodowa dzielnica willowa Sołacz z parkiem Sołackim. Zabytkowy park Sołacki, wpisany do rejestru zabytków pod nr A244, to bodaj najładniejszy park w mieście. Niniejszy referat stanowi próbę porównania obecnych atrakcji Sołacza z tymi, które funkcjonowały dawniej. Celem badań było ustalenie, które z interesujących elementów przetrwały po dziś dzień, a które zniknęły i czy istnieją możliwości ich odtworzenia. Jakie nowe atrakcje wprowadzone zostały na teren parku i czy zaspakajają one potrzeby użytkowników?

Słowa kluczowe: park, park Sołacki, Sołacz

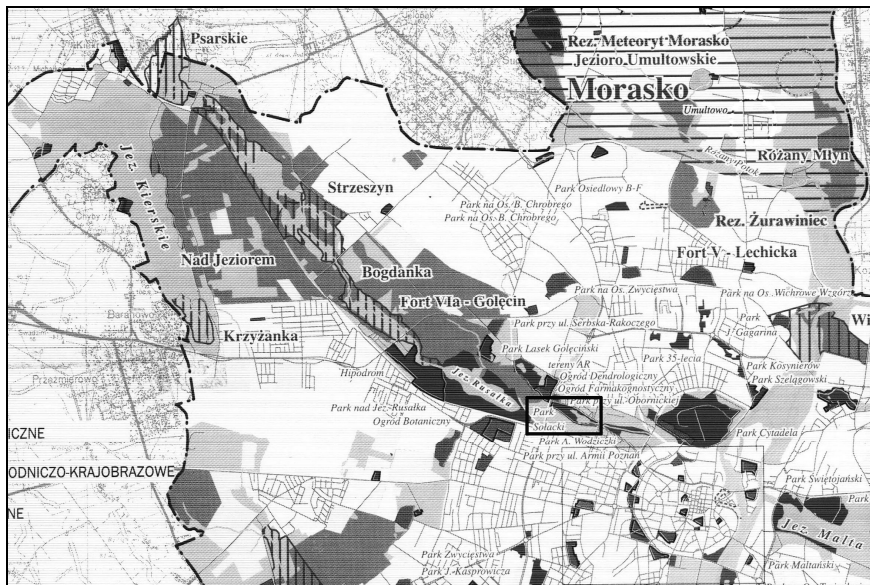
Wstęp

Leżąca poza granicami Poznania wieś Sołacz stała się na przełomie XIX i XX wieku obiektem zainteresowania urbanistów miejskich. Panująca w całej Europie moda nakażywała mieszkanie w domu otoczonym ogrodem, w spokojnej okolicy, z dala od centrum miasta. Rejon Sołacza doskonale nadawał się do tego celu.

Większość majątku Sołacz na przełomie XIX i XX wieku stała się własnością berlińskiego bankiera Barucha Eliasza. W 1896 roku postanowił on rozparcelować należące do niego tereny, a następnie je sprzedać. Udało mu się to ostatecznie dopiero w 1913 roku, po wykonaniu w 1906 roku planu parcelacji przez architekta-urbanistę Josepha Stübgena, jak podaje CZARNECKI (1987). Wówczas włączono Sołacz do obszaru Poznania i zatwierdzono ostateczny plan zagospodarowania przestrzennego. Stübgen wpisał swój projekt w istniejące ukształtowanie terenu i całkowicie wykorzystał jego walory. Zaadoptował dolinę strumienia Bogadanki jako główny element kompozycji urbanistycznej. Stała się ona rodzajem zielonej osi całego założenia. Ponad połowę powierzchni

Rys. 1. Plan dzielnicy Sołacz z naniesionymi budynkami powstałymi do 1915 roku (*Zentrblatt der Bauverwaltung* 1915)
 Fig. 1. A plan of a city district of Sołacz with marked locations of buildings built up to 1915 (*Zentrblatt der Bauverwaltung* 1915)

Rys. 2. Miejsce parku Sołackiego w północno-zachodnim klinie zieleni miasta Poznania (MIEJSCOWY... 1993)
 Fig. 2. The location of the Sołacki park in the north-western green wedge in the city of Poznań (MIEJSCOWY... 1993)

dzielnicę (ok. 44 ha) zajęły działki, na których miały stanąć pojedyncze i bliźniacze wille o spadzistych, mansardowych dachach. Pozostała przestrzeń przeznaczona została na place, drogi i park (SKURATOWICZ 1991). Nową dzielnicę z centrum miasta połączyły dwie promenady, a w 1913 roku dodatkowo linia tramwajowa. Rozplanowanie domów i zieleni w wyraźny sposób nawiązywało do wzorców angielskich, które w tym czasie rozpowszechniły się w Europie. Obecnie teren Sołacza, jako całość, został wpisany do rejestru zabytków. Jednocześnie stanowi on fragment północno-zachodniego klina zieleni miasta Poznania.

Rys. 3. Projekt osiedla mieszkaniowego zlokalizowanego w pobliżu parku Sołackiego (projekt poznańskiej Pracowni Architektonicznej „Arpa”)

Fig. 3. A design of a housing project located in the vicinity of the Sołacki park (lay out by “Arpa”)

Prawie 15-hektarowy park o kompozycji krajobrazowej zlokalizowano w południowej części dzielnicy. Autorem projektu był Hermann Kube – dyrektor ogrodów miejskich. Plan zatwierdzono w 1909 roku, ale park zaczęto zakładać już wcześniej, bo w roku 1908. Osnowę kompozycji parku stanowi przepływający tędy strumień Bogdan-ka. Jego wody spiętrzone tworząc dwa stawy. Nad jednym z nich, w budynku przeniesionym ze zorganizowanej w Poznaniu w 1911 roku Wystawy Wschodniemieckiej Przemysłu, Rzemiosła i Rolnictwa, otwarto w 1912 roku okazałą restaurację (arch. A. Grotte). W latach trzydziestych zamontowano oświetlenie elektryczne. Park wyróżniał się bogatym zbiorem drzew i krzewów, liczącym 119 gatunków. Po II wojnie światowej wyasfaltowano alejki spacerowe, zmieniono oświetlenie oraz ławki parkowe. W latach osiemdziesiątych XX wieku wybudowano w bezpośrednim sąsiedztwie parku trasę Niestachowską, która oddzieliła go od pozostałej części północno-zachodniego klina zieleni. Od lat dziewięćdziesiątych park Sołacki jest systematycznie poddawany

gruntownym pracom rewaloryzacyjnym. Wycięto suche drzewa, leczono szczególnie cenne rośliny, oczyszczono stawy, wyremontowano mostki i naprawiono przepusty. Park zyskał stylowe oświetlenie. Dosadzono nowe krzewy i odnowiono runo. Obecnie na terenie parku rośnie 48 gatunków drzew, przeważają drzewa liściaste pochodzenia rodzimego: klony, lipy, dęby, buki, graby oraz wiązy szypułkowe. Na bieżąco naprawia się zniszczenia związane z dużą frekwencją osób odwiedzających park.

W bezpośrednim sąsiedztwie parku Sołackiego, pomiędzy ul. Litewską a Grudzień, znajduje się nieużytkowany obszar o powierzchni około 2,5 ha. Tym znakomicie usytuowanym terenem interesują się deweloperzy. Miejska Pracownia Urbanistyczna przygotowała trzy wersje planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego dla Sołacza. Jedną z nich zakłada budowę w rejonie ul. Litewskiej ponad 40 domów jednorodzinnych. Na takie rozwiązanie nie zgadza się część mieszkańców oraz Towarzystwo Przyjaciół Sołacza, które złożyło w 2007 roku wniosek do prezydenta miasta o przyłączenie tych terenów do parku Sołackiego.

Materiał i metody

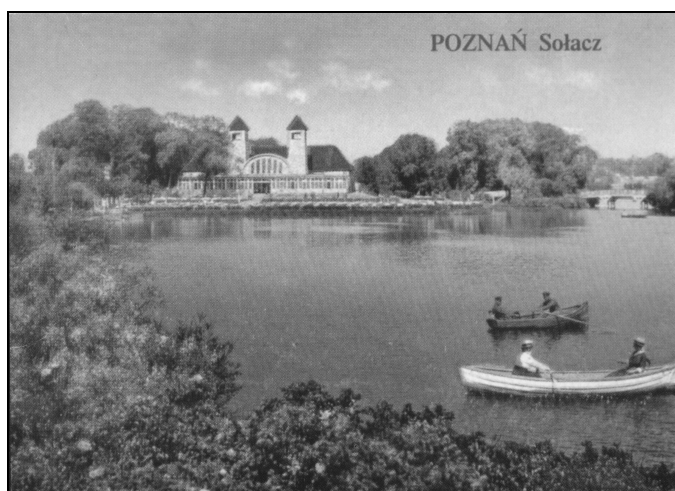
Na podstawie dostępnych materiałów źródłowych dokonano identyfikacji dawnych atrakcji na terenie Parku Sołackiego (ciekawych elementów kompozycyjnych, możliwości wypoczynku, stałych rozrywek i okazjonalnych imprez). Następnie na podstawie wizji lokalnych ustalono współczesne sposoby spędzania czasu w parku oraz porównano je ze stanem wcześniejszym.

Wyniki

O atrakcyjności parku w mieście decyduje zazwyczaj jego lokalizacja (dostępność), kompozycja, program i wyposażenie. Niemal od początku park Sołacki stał się ulubionym miejscem wypoczynku, nie tylko dla mieszkańców okolicznych domów. Liczne stałe atrakcje, a także okazjonalne imprezy przyciągały rzesze mieszkańców z całego miasta. Duża powierzchnia sztucznie uformowanych zbiorników wodnych czyniła założenie niezwykle malowniczym, sprzyjając spokojnemu wypoczynkowi.

Dawniej najpopularniejszym sposobem spędzania czasu w parku były spacery i odpoczynek na ławkach. Sezonowo odbywały się majówki. Zimą największą atrakcją stanowiło lodowisko na tafli stawu w pobliżu restauracji. Można było z niego korzystać także po zmroku, gdyż oświetlały je kolorowe reflektory. Latem po stawach pływano kajakami i łódkami (MULCZYŃSKI 1999). Rozległa tafla wody największego stawu stanowiła niecodzienną scenografię dla przedstawień plenerowych Teatru Nowego w Poznaniu, bitew morskich, wyścigów żaglówek, ślizgaczy i kajaków oraz innych imprez (KAROLCZAK 1999).

W 1912 roku otwarto restaurację parkową, która później kilkakrotnie zmieniała swój wizerunek. Przed restauracją znajdował się rozległy taras ze stolikami i krzesłami ogródkowymi. Latem co niedzielę organizowano w parku, w pobliżu restauracji Koncerty Sołackie. Rozpocynały się one o godzinie 15.00 i trwały przeważnie aż do wieczora.

Rys. 4. Największy zbiornik wodny, po którym pływano łódkami. W oddali budynek restauracji (pocztówka z początku XX wieku)
 Fig. 4. The biggest water reservoir with rowing boats. In the background a restaurant building (a postcard from the beginning of the 20th century)

Dużą popularnością cieszyły się także tzw. Noce Weneckie organizowane przez właścicieli restauracji. W ich programie była muzyka, śpiew, loterie, karuzele, pokazy sztucznych ogni, kabarety oraz iluminacje stawów. W 1924 roku można było uwiecznić swój pobyt w parku dzięki fotografowi z „aparatem momentalnym”, który w ciągu 5 minut wykonywał odbitkę (KAROLCZAK 1999).

W parku organizowano liczne kiermasze i festyny. Jedną z największych atrakcji był doroczny Kiermasz Sołacki, który odbywał się od 1928 roku na przełomie maja i czerwca (MULCZYŃSKI 1999). Była to jedna z największych i najlepiej urządzonych regularnie zabaw ludowych na terenie miasta Poznania. Impreza cieszyła się z roku na rok coraz większą frekwencją, by w 1937 roku odnotować 20 000 uczestników, jak podaje KAROLCZAK (1999). Za korzystanie z atrakcji organizowanych podczas kiermaszu należało zapłacić, a fundusze w ten sposób zebrane przeznaczano na budowę kościoła p.w. św. Jana Vianneya, zlokalizowanego w sąsiedztwie parku.

W pobliżu parku w 1938 roku uruchomiono pływalnię letnią, o której wspomina MULCZYŃSKI (1999). Na polanie parkowej za restauracją zbudowano wysoką (30 m) wieżę spadochronową, na której ćwiczyli początkujący skoczkowie. Wieża ta stała się jednym z symboli parku. Przetrwała do lat siedemdziesiątych XX wieku.

Współcześnie najpopularniejszą formą wypoczynku na terenie parku nadal są spacery wzdłuż zbiorników wodnych i rzeczki Bogdanki oraz odpoczynek na ławkach. Wśród użytkowników dominują tak jak dawniej osoby starsze i matki z małymi dziećmi. Sporo jest młodzieży i studentów uczących się w zaciszu parku do egzaminów i zaliczeń. Wśród nich od jakiegoś czasu pojawia się moda na plażowanie na terenie parku. Sprzyja temu obszerna parkowa polana oraz tereny nadwodne. W pogodne soboty

Rys. 5. Dziadkowie jednej z autorek na tle wieży spadochronowej (z archiwum rodzinnego B. Łukasik)

Fig. 5. Grandparents of one of the authors against the background of the parachute tower (from the family archive of B. Łukasik)

i niedziele park odwiedzany jest – tak jak dawniej – przez całe rodziny. Dla dzieci wybudowano na obszernej polanie nowy plac zabaw wyposażony w nowoczesne urządzenia: przeplotnie, zjeżdżalnie, piaskownice, huśtawki. Coraz częściej można tu spotkać osoby uprawiające jogging, jeżdżące na rolkach, grające w ringo, a nawet w rugby. Wzdłuż północnej granicy parku, równoległe do torów tramwajowych, przebiega trasa rowerowa. Wielu rowerzystów nie odmawia sobie przyjemności jeżdżenia również po alejkach spacerowych. Park Sołacki jest jednym z ulubionych plenerów fotograficznych. Liczne mostki (według HABERA i STĘPKI 2000 jest ich w sumie sześć), przerzucone nad wodą, wraz z malowniczą roślinnością tworzą romantyczną scenerię na niejednym zdjęciu nowożeńców.

Znaczenie zbiorników wodnych ogranicza się dziś właściwie do roli elementów kompozycyjnych, atrakcyjnych widokowo. Na ich taflach nie urządzi się już, jak dawniej, przedstawień ani bitew morskich. W ubiegłym roku, po wieloletniej przerwie, przywrócono możliwość pływania po stawach łódkami.

Restauracja, przechodząca kilkakrotne przebudowy, została ostatecznie przejęta przez prywatnego nabywcę, który urządził tu ekskluzywny hotel-restaurację „Meridian”. W budynku organizowane są imprezy zamknięte. Często są to huczne wesela, którym towarzyszą pokazy sztucznych ogni. W lipcu i sierpniu w każdą niedzielę o godz. 17.00 odbywają się na tarasie restauracji bezpłatne koncerty artystów z kraju i zagranicy.

W porównaniu z początkowym okresem istnienia parku Sołackiego, mocno ograniczone zostały imprezy masowe. Odbywają się tu majówki i inne niezbyt huczne festyny – mają one jednak jedynie zasięg lokalny. Przybywają na nie głównie mieszkańcy z Sołacza i okolic.

Wybudowana niegdyś w sąsiedztwie parku pływalnia letnia już wiele lat temu przestała funkcjonować. Została oddzielona od niego ruchliwą, kilkupasmową ulicą Niestachowską, co znacznie zmniejszyło atrakcyjność jej lokalizacji. Dziś w zniszczonych basenach trzymane są karpie.

Rys. 6. Widok na obszerny plac zabaw oblegany przez dzieci (fot. B. Łukasik 2008)
Fig. 6. A view of a vast playground popular among children (photo by B. Łukasik 2008)

Tabela 1. Porównanie form spędzania czasu oraz wyposażenia w urządzenia rekreacyjne na terenie parku Sołackiego w XX i XXI wieku

Table 1. A comparison of forms of leisure pastimes and recreation facilities in the Sołacki park in the 20th and 21st centuries

	Dawniej (wiek XX)	Współcześnie
1	2	3
Sposoby spędzania czasu		
Spacery	•	•
Bieganie/jogging	?	•
Wypoczynek na ławkach	•	•
Plażowanie	•	•
Pływanie łódkami po stawach	•	•
Jazda na rowerach, rolkach		•
Jazda na łyżwach i sankach	•	•
Biesiadowanie w restauracji	•	•
Słuchanie koncertów	•	•
Uczestnictwo w kiermaszach	•	
Uczestnictwo w festynach	•	•
Obserwowanie wyścigów żagliwek, kajaków i ślizgaczy	•	
Obserwowanie przedstawień i bitew morskich na stawie	•	
Obserwowanie pokazów sztucznych ogni	•	•
Obserwowanie skoków z wieży spadochronowej	•	

Tabela 1 – cd. / Table 1 – cont.

1	2	3
Fotografowanie	•	•
Zabawy na placu zabaw		•
Karmienie kaczek i łabędzi	•	•
Wyprowadzanie psów (oficjalnie zakazane)	?	•
Urządzenia rekreacyjne		
Restauracja	•	•
Plac zabaw dla dzieci		•
Ścieżka rowerowa		•
Ławki parkowe	•	•
Alejki spacerowe	•	•
Lodowisko na stawie	•	•
Wieża spadochronowa	•	
Przystań łodzi	•	•

Wnioski

Park Sołacki to nadal jeden z najchętniej odwiedzanych parków Poznania. Od czasu jego założenia minie niebawem sto lat. Jego obecny wygląd różni się dość znacznie od początkowego. Drzewa i krzewy osiągnęły w większości pełnię dojrzałości, rozrosły się i zacieniły niektóre fragmenty parku. Wygląd i nastrój parku z pewnością uległy zmianie, jednak jego zasadnicze elementy kompozycyjne (woda, mostki, zestawienia roślin, budynek restauracji, obszerna polana w części zachodniej) nadal odgrywają znaczącą rolę. Zmienił się także charakter tego obiektu – z dawnego, niezwykle gwarnego, w spokojny park miejski. Organizowane tutaj imprezy nie są już tak huczne jak dawniej (z wyjątkiem wesel w restauracji „Meridian”). Mimo to park Sołacki ma swoich wiernych zwolenników i, jak się wydaje, spełnia ich oczekiwania.

Literatura

- CZARNECKI W., 1987. To był też mój Poznań. Wyd. Poznańskie, Poznań.
- HABER Z., STĘPKA B., 2000. Mosty jako element architektury zabytkowych parków Wielkopolski. W: Mosty, dzieła sztuki i inżynierii, zbytki. Red. B. Wierzbicka. Biblioteka Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, Warszawa.
- JAKUBOWSKA A., 1999. Dzielnica willowa na Sołaczu i jej zabudowa w latach 1907-1939. Kron. M. Pozn. 3: 70-97.
- KAROLCZAK W., 1999. Z dziejów parku Sołackiego w dwudziestoleciu międzywojennym. Kron. M. Pozn. 3: 143-160.

Łukasik B., Targońska A., 2009. Sołacz – ulubione miejsce wypoczynku dawnych i współczesnych poznaniaków. *Nauka Przyr. Technol.* 3, 1, #20.

MIEJSCOWY Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Poznania. 1993. Red. T. Gałęcki. Poznań.

MULCZYŃSKI J., 1999. Chodźmy się „sołaczyć”. *Kron. M. Pozn.* 3, 125-142.

SKURATOWICZ J., 1991. *Architektura Poznania 1890-1918*. Wyd. Nauk. UAM, Poznań.

Sołacz idzie nowe! 22.09.2008. [<http://www.tutej.pl/cms.php?i=21459>].

SOŁACZ – A FAVOURITE RECREATION SITE FOR THE INHABITANTS OF POZNAŃ IN THE PAST AND PRESENT

Summary. There are certain places in the city which are commonly visited by its inhabitants irrespective of the season of the year. These locations are frequented both by those living nearby and those living in remote parts of the city – for them the distance to be covered to reach their destination is not a problem. The place they are going to obviously has something to offer – something unique, not to be experienced elsewhere. For the inhabitants of Poznań one of such places for over 100 years now has been the green residential district of Sołacz, with the adorable Sołacki Park, probably the most attractive park in the city. This area may boast of glorious traditions, connected e.g. with numerous events organized there. All who used to visit Sołacz in the past found something of interest for themselves. This paper is an attempt to compare the present attractions of Sołacz with those offered in the past. The study is to determine which of the interesting elements have been preserved to the present and for those which have vanished – what are the potential possibilities to restore them. It will also find out what new attractions have been introduced and whether they satisfy the needs of visitors.

Key words: park, Sołacki park, Sołacz

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Bożena Łukasik, Katedra Terenów Zieleni, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, Poland, e-mail: ktzstep@up.poznan.pl

Zaakceptowano do druku – Accepted for print:

10.11.2008

Do cytowania – For citation:

Łukasik B., Targońska A., 2008. Sołacz – ulubione miejsce wypoczynku dawnych i współczesnych poznaniaków. *Nauka Przyr. Technol.* 3, 1, #20.